

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

จากที่กล่าวมาแล้วในข้างต้นว่า การใช้สิทธิเลือกตั้งซึ่งถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานสำหรับพลเมือง โดยเป็นสิ่งที่ได้มีวิวัฒนาการมาเป็นเวลานาน และได้พัฒนามาเรื่อยๆ จนถึงปัจจุบันที่มีการกำหนดการให้ความคุ้มครองและรับรองสิทธิเสรีภาพของบุคคลไว้ในที่ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นคำประกาศหรือหลักปฏิญญาสากลหรือแม้แต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ซึ่งการบัญญัติรับรองและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในการใช้สิทธิเลือกตั้งของบุคคลไว้ในรัฐธรรมนูญถือเป็นหลักการสำคัญที่เป็นกลไกที่สำคัญในการปกครองหรือบริหารประเทศภายใต้ระบอบประชาธิปไตย นอกจากนี้ในส่วนของกฎหมายลำดับรอง อันได้แก่ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ.2550 พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 และกฎหมายที่เกี่ยวข้องอื่นๆ ก็ถือเป็นสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่มีผลกระทบต่อการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคล เพราะเนื่องจากเป็นกฎหมายที่กำหนดรายละเอียด ขั้นตอนและวิธีการในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลที่ชัดเจน ดังนั้น มาตรการทางกฎหมายที่ใช้บังคับเพื่อรับรองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลในอันที่จะสามารถใช้สิทธิเลือกตั้ง จึงเป็นสิ่งที่สำคัญและควรได้รับการปรับปรุงให้เข้ากับสภาพเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของแต่ละประเทศ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ตามเจตนารมณ์ของการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน

เมื่อการใช้สิทธิเลือกตั้งถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานสำหรับพลเมือง อันเป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งของประชาชนในชาติ การกระทำใดๆ ก็ตามที่เป็นการรบกวนต่อสิทธิดังกล่าว ย่อมไม่อาจทำได้ และเป็น การขัดต่อกฎหมาย อีกทั้งในต่างประเทศไม่ว่าจะเป็นประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศเยอรมัน หรือในทางสากลแล้ว รัฐทุกรัฐย่อมต้องยอมรับถึงการมีอยู่ของการใช้สิทธิเลือกตั้งซึ่งเป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน แม้ว่ารัฐธรรมนูญจะได้กำหนดถึงหลักเกณฑ์หรือวิธีการใดก็ตามขึ้นเพื่อ

คุ้มครองและรับรองสิทธิในการเลือกตั้งดังกล่าว แต่ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาของการใช้รัฐธรรมนูญไม่ว่าจะเป็นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 หรือรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ซึ่งเป็นฉบับปัจจุบัน ยังพบเห็นได้ว่ามีปัญหาเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายที่ยังไม่สามารถประกันสิทธิหรือคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องขังซึ่งอยู่ระหว่างพิจารณาคดีของศาลในทางอาญาได้อย่างทั่วถึงโดยเฉพาะการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังซึ่งอยู่ระหว่างการพิจารณาคดีอาญาของศาล ยังพบเห็นว่ามี การละเมิดสิทธิของผู้ต้องขัง ในหลายกรณี อย่างเช่น การถูกปฏิบัติเปรียบเสมือนกับเป็นผู้ที่ต้อโทษโดยเด็ดขาดจากศาลแล้ว การใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ของรัฐในการตัดสินตัวผู้ต้องขังการบังคับใช้รัฐธรรมนูญที่ไม่เพียงพอ การเรียกร่องสิทธิของผู้ต้องขังถูกจำกัด ซึ่งปัญหาเหล่านี้เป็นปัญหาอันควรได้รับการแก้ไข เพื่อให้มีความเหมาะสมกับการที่รัฐธรรมนูญ อันเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศได้บัญญัติรับรองเรื่องสิทธิเสรีภาพเอาไว้ เนื่องจากผู้ต้องขังซึ่งอยู่ระหว่างการพิจารณาคดีอาญานั้นถือเป็นประชาชนกลุ่มหนึ่งที่ควรได้รับการคุ้มครองสิทธิในความเป็นมนุษย์โดยเสมอภาคเท่าเทียมกับประชาชนกลุ่มอื่นๆ การบังคับใช้รัฐธรรมนูญอย่างเคร่งครัดจริงจึงจึงมีความสำคัญในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ซึ่งมุ่งประสงค์จะสร้างเสริมและปกป้องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิเสรีภาพของบุคคลย่อมอยู่ในความคุ้มครองของรัฐธรรมนูญ การใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐทุกองค์กรจึงต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญเป็นสำคัญไม่ว่าการที่จะมีบทบัญญัติของกฎหมายใดๆ ก็ตามขึ้น เพื่อจำกัดสิทธิของผู้ต้องขังซึ่งอยู่ระหว่างพิจารณาคดีอาญาให้ถือเป็นบุคคลซึ่งต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้ง ก็ควรมุ่งประสงค์ให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนให้มากที่สุด โดยหลีกเลี่ยงที่จะบัญญัติกฎหมายให้กระทบกระเทือนต่อสาระสำคัญของสิทธิขั้นพื้นฐาน

ที่สำคัญในการตราบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 100(3) นั้น ยังกำหนดหลักเกณฑ์สำหรับบุคคลที่ต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้งซึ่งตีความหมายกว้างเกินไป และส่งผลกระทบต่อสิทธิขั้นพื้นฐานของพลเมือง ซึ่งเป็นการขัดต่อหลักสากล หรือหลักสิทธิมนุษยชน ภายใต้การปกครองในระบอบประชาธิปไตย ทั้งยังต้องคำนึงถึงบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญในมาตราอื่นๆ ประกอบกัน เพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้งสำหรับการบังคับใช้กฎหมาย เพราะหากเกิดความขัดแย้งของบทบัญญัติในตัวกฎหมาย ย่อมทำให้บทบัญญัติของกฎหมายไม่สามารถนำมาบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะหากพิจารณาถึงสภาพแห่งสิทธิ อันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานในปัจจุบัน ประเทศต่างๆ ได้ให้การยอมรับถึงสิทธิมนุษยชน อันส่งผลให้ผู้ต้องขังซึ่งอยู่ระหว่างพิจารณาคดี หรือจำเลยในคดีอาญาได้รับการคุ้มครองสิทธิมากขึ้น โดยรัฐ

จะไม่สามารถเข้าไปแทรกแซงหรือจำกัดสิทธิของบุคคลเหล่านี้ได้ เพื่อต้องการให้ระบบการเลือกตั้งเกิดประสิทธิภาพ เพื่อสะท้อนเจตนารมณ์ของประชาชนให้ได้มากที่สุด

ปัญหาในกระบวนการยุติธรรม เมื่อเจ้าหน้าที่ของรัฐประสงค์ที่จะบังคับใช้กฎหมายให้เกิดประสิทธิภาพ โดยทั่วไปแล้วมักจะบังคับใช้กฎหมายโดยไม่ได้คำนึงถึงการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหา หรือจำเลย เพียงเพราะต้องการให้เกิดประโยชน์แก่สังคมส่วนร่วม โดยอาจมองข้ามหลักสิทธิมนุษยชน หรือศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งทำให้เกิดการใช้อำนาจเกินขอบเขต หรือใช้อำนาจในทางที่มีขอบ และละเลยต่อการปฏิบัติกับผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา ซึ่งอาจเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกระทั่งเกิดปัญหาเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิของประชาชนขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งตัวผู้ต้องหาที่เข้าสู่กระบวนการสอบสวน ดังนั้นนอกจากจะมุ่งบังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพแล้ว กระบวนการยุติธรรมยังต้องมุ่งคุ้มครองปกป้องสิทธิของผู้ต้องหาหรือผู้ต้องขังซึ่งอยู่ระหว่างพิจารณาคดีอาญาด้วย เพราะผู้ถูกกล่าวหาอาจเป็นผู้บริสุทธิ์

ด้วยเหตุนี้ จึงมีข้อตกลงระหว่างประเทศซึ่งเป็นหลักพื้นฐานว่าผู้ต้องหาทุกคนเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าผู้นั้นได้กระทำความผิด และรัฐหรือเจ้าหน้าที่ควรปฏิบัติต่อผู้ต้องหา หรือผู้ต้องขังซึ่งอยู่ระหว่างพิจารณาคดีอาญา ในฐานะที่เป็นผู้บริสุทธิ์ ตามมาตรา 39 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 อันทำให้ผู้ต้องขังซึ่งอยู่ระหว่างพิจารณาคดีอาญาของศาล ยังคงมีสถานะเป็นผู้บริสุทธิ์ สามารถได้รับการปฏิบัติหรือใช้สิทธิต่าง ๆ รวมทั้งทำหน้าที่พลเมืองตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดได้อย่างเต็มที่ โดยเฉพาะการใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 72

สิทธิเลือกตั้งเป็นสิทธิที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในระบอบประชาธิปไตย เพราะตามระบอบประชาธิปไตย ซึ่งอำนาจสูงสุดในประเทศเป็นของประชาชน การเลือกตั้งผู้แทนของประชาชนจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในฐานะเป็นเครื่องมือในการใช้อำนาจสูงสุดของประชาชนโดยประชาชนผู้เป็นเจ้าของนั้น ฉะนั้น สิทธิเลือกตั้งจึงเป็นสิทธิที่มีความสำคัญแก่ประชาชนในฐานะพลเมืองของประเทศ และเมื่อผู้ต้องขังซึ่งอยู่ระหว่างพิจารณาคดีอาญาเป็นพลเมืองของชาติ ก็ย่อมมีสิทธิในฐานะเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยที่จะใช้ในการเลือกผู้แทนให้ใช้อำนาจอธิปไตยแทนตนเองได้ การมีสิทธิเลือกตั้งจึงอาจกล่าวได้ว่าเป็นการมีสถานะของความเป็นเจ้าของประเทศ เฉพาะพลเมืองของประเทศเท่านั้นที่จะมีสิทธิเลือกตั้งได้และหากสิทธิเลือกตั้งของประชาชนพลเมืองถูกจำกัด ย่อมเป็นการบัญญัติกฎหมายที่ถือเป็นการกระทบต่อสาระสำคัญของสิทธิ อันเป็นการบัญญัติกฎหมายให้ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นบทคุ้มครองรับรองความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา หรือผู้ต้องขังซึ่งอยู่ระหว่างพิจารณาคดี ตามมาตรา 39 นั้นเอง

ประเด็นต่อมา ในเรื่องของการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องขังซึ่งอยู่ระหว่างพิจารณาคดีอาญา สำหรับในประเทศไทยนั้น พบว่าบทบัญญัติที่มีอยู่ในรัฐธรรมนูญของประเทศไทยนับแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองหรือผู้ใช้อำนาจรัฐได้พยายามแสวงหามาตรการต่างๆ เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนชาวไทยมาโดยตลอด จนกระทั่งที่เห็นได้ชัดที่สุด คือ ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ที่ได้มีการรับรองคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของปวงชนชาวไทยไว้หลายกรณี นอกจากนี้ยังเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกของประเทศไทยที่ได้รับการรับรองหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ในรัฐธรรมนูญด้วย ดังนั้น รัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวถือเป็นรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน

เมื่อนำบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องสิทธิเลือกตั้งของผู้ต้องขังมาพิจารณาเปรียบเทียบกับสิทธิเลือกตั้งของผู้ต้องขังในต่างประเทศแล้ว จะเห็นได้ว่า ประเทศสหรัฐอเมริกา โดยเฉพาะรัฐเมน และรัฐเวอร์มอนต์ และประเทศเยอรมันได้ให้สิทธิในการออกเสียงเลือกตั้งสำหรับผู้ต้องขังซึ่งอยู่ระหว่างพิจารณาคดีอาญาได้อย่างอิสระและให้โอกาสผู้ต้องขังซึ่งอยู่ระหว่างพิจารณาคดีอาญาเหล่านั้น มีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างเต็มที่เนื่องจากตามรัฐธรรมนูญของทั้งสองประเทศดังกล่าว มิได้กำหนดคุณสมบัติห้ามไว้ชัดเจนดังเช่นรัฐธรรมนูญของประเทศไทย โดยรัฐธรรมนูญของทั้งสองประเทศนั้น จะเปิดโอกาสให้บุคคลเหล่านั้น แสดงออกซึ่งสิทธิต่างๆ ตามหลักสากล

ไม่ว่าอย่างไรก็ตาม ผู้ต้องขังซึ่งอยู่ระหว่างพิจารณาคดีอาญา ซึ่งต้องถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำ ก็ยังถือว่าเป็นประชาชนที่สามารถแสดงความคิดเห็นทางการเมืองได้เช่นเดียวกับประชาชนทั่วไป และก็ควรได้แสดงออกถึงเจตจำนงของตนเองในการใช้สิทธิเลือกตั้งเลือกผู้แทนของตน ดังเช่น ตัวอย่างประเทศในเอเชียที่ให้นักโทษมีสิทธิเลือกตั้งในเรือนจำได้ ได้แก่ ประเทศอินโดนีเซีย ติมอร์ตะวันออกและอัฟกานิสถาน เป็นต้น

ประเด็นสุดท้าย เรื่ององค์กรจัดการเลือกตั้งสำหรับผู้ต้องขัง เมื่อรัฐธรรมนูญได้กำหนดให้มีองค์กรอิสระ คือ คณะกรรมการการเลือกตั้ง ทำหน้าที่ดูแลการจัดการเลือกตั้งให้เป็นไปตามหน้าที่ที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้แล้ว ย่อมทำให้มีหน้าที่ต้องรับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดการการเลือกตั้งที่เพิ่มขึ้น จึงย่อมทำให้ปัญหาเกี่ยวกับองค์กร หรือหน่วยงาน เจ้าหน้าที่งานและบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการดูแลการเลือกตั้งลดน้อยลง และสามารถส่งผลให้มีจำนวนเจ้าพนักงานของรัฐที่ทำหน้าที่ดูแลการจัดการเลือกตั้งเป็นจำนวนที่เหมาะสม ทั้งยังสามารถดำเนินการจัดการเลือกตั้งสำหรับผู้ต้องขังซึ่งอยู่ระหว่างพิจารณาคดีอาญาในเรือนจำได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิเคราะห์ถึงปัญหาการใช้สิทธิเลือกตั้งของผู้ต้องขังซึ่งอยู่ระหว่างการพิจารณาคดีอาญาดังกล่าวข้างต้น ผู้ศึกษาจึงเห็นควรเสนอแนะข้อคิดเห็นบางประการ เพื่อให้การใช้สิทธิเลือกตั้งของผู้ต้องขังซึ่งอยู่ระหว่างการพิจารณาคดีอาญาได้รับการคุ้มครอง และเป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ และหลักสากล ดังนี้

1. เมื่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้กำหนดให้การเลือกตั้งเป็นหน้าที่ของประชาชนชาวไทย ผู้ต้องขังซึ่งอยู่ระหว่างการพิจารณาคดีอาญาก็เป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย ย่อมควรได้รับสิทธิในการเลือกตั้ง ทั้งเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังซึ่งอยู่ระหว่างการพิจารณาคดีอาญามีส่วนร่วมในการคัดเลือกผู้ที่จะบริหารหรือปกครองประเทศ ทั้งยังจะส่งผลถึงผู้ต้องขังให้ได้รับการดูแลจากรัฐบาลอย่างจริงจัง ให้สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องสิทธิทางการเมือง อันจะทำให้ระบอบประชาธิปไตยได้รับการพัฒนาตามลำดับนอกจากนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้ให้ความสำคัญกับเรื่องสิทธิมนุษยชนเป็นสำคัญ ก็ควรมีบทบัญญัติของกฎหมาย โดยเฉพาะเพื่อขยายกรอบสำหรับบุคคลซึ่งสามารถใช้สิทธิเลือกตั้งของตน และสามารถทำหน้าที่ได้ตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด โดยกำหนดให้บุคคลซึ่งสามารถทำหน้าที่ในการใช้สิทธิเลือกตั้ง รวมถึงผู้ต้องขังซึ่งอยู่ระหว่างการพิจารณาคดีอาญาด้วย ซึ่งจะส่งผลให้จำนวนประชากรที่ใช้สิทธิได้เพิ่มขึ้น และได้เห็นว่าประชาชนส่วนใหญ่รวมถึงผู้ต้องขังซึ่งอยู่ระหว่างการพิจารณาคดีก็เห็นถึงความสำคัญของการทำหน้าที่พลเมือง ไม่ว่าจะอยู่ในสถานะใดๆก็ตาม เพื่อให้ได้ผู้แทนมาจากเสียงของประชาชนอย่างแท้จริง ตามหลักระบอบประชาธิปไตยภายใต้การเคารพหลักสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศด้วยทั้งอาจจะทำให้รัฐหรือฝ่ายบริหารให้ความสนใจ ดูแล และเห็นถึงความสำคัญของผู้ต้องขังซึ่งอยู่ระหว่างการพิจารณาคดีภายใต้การดูแลของกรมราชทัณฑ์ เพื่อมิให้ผู้ต้องขังซึ่งอยู่ระหว่างการพิจารณาคดีต้องรู้สึกเหมือนถูกทอดทิ้ง และถูกตีตราว่าเป็นผู้กระทำความผิด ทั้งๆ ที่บุคคลเหล่านั้น ก็อยู่ในฐานะเป็นผู้บริสุทธิ์เช่นกัน

ผู้ศึกษาจึงเห็นควรเสนอแนะว่า สิทธิเลือกตั้งเป็นสิทธิที่แสดงถึงความเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยเป็นสิทธิที่จำกัดไว้เฉพาะแต่พลเมืองของรัฐผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยเท่านั้นการจำกัดสิทธิและเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งทำให้พลเมืองที่เคยใช้สิทธิดังกล่าวไม่อาจใช้สิทธินี้ได้อีกต่อไป การเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งจึงมีลักษณะ “เป็นการพรากความเป็นพลเมืองไปจากบุคคล” อีกทั้งเมื่อพิจารณาว่าประชาชนในประเทศย่อมเป็นเจ้าของประเทศตามหลักอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนซึ่งประชาชนมีอำนาจสูงสุดในรัฐประชาชนย่อมมีสิทธิที่จะเลือกผู้แทนที่สนองตอบต่อความต้องการของประชาชนได้ จึงมีควรการยกเลิกบทบัญญัติในมาตรา 100(3) ออกจากรัฐธรรมนูญเสีย

2. การที่ประชาชนทั่วไปต่างให้ความสำคัญกับการแสดงออกทางการเมืองของตนเอง ก็เนื่องมาจากประชาชนเริ่มเข้าใจถึงสิทธิและหน้าที่ของตนเองเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองมากยิ่งขึ้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่รัฐควรมีการแก้ไขกฎหมาย โดยเฉพาะการเปิดโอกาสให้ประชาชนบางกลุ่มที่ถูกจำกัดสิทธิเสรีภาพในการแสดงออกทางการเมืองได้สามารถแสดงความคิดเห็น และทำหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญได้เช่นเดียวกับประชาชนทั่วไป โดยเฉพาะการใช้สิทธิเลือกตั้ง ซึ่งถือเป็นสาระสำคัญของการใช้สิทธิขั้นพื้นฐานของพลเมืองที่มีส่วนทางการเมืองอย่างจริงจัง ซึ่งผู้ศึกษาเน้นเฉพาะในกลุ่มผู้ต้องขังซึ่งอยู่ระหว่างการพิจารณาคดีอาญา เพราะเห็นได้ว่าบุคคลเหล่านี้ย่อมได้รับการคุ้มครองตามบทสันนิษฐานของรัฐธรรมนูญ มาตรา 39 ว่า "ในคดีอาญาต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้" เท่ากับว่ารัฐธรรมนูญเองก็ให้การประกันสิทธิและรับรองไว้แล้วว่า ผู้ต้องขังซึ่งอยู่ระหว่างการพิจารณาคดีอาญา แม้จะถูกต้องขังแต่จำเป็นต้องให้สิทธิและปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเช่นบุคคลทั่วไป อันจำเป็นต้องให้บุคคลเหล่านี้ได้ทำหน้าที่ตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้เกี่ยวกับการใช้สิทธิเลือกตั้ง ซึ่งแม้การถูกคุมขังจะเป็นการจำกัดเสรีภาพบางประการเกี่ยวกับสถานที่ของผู้ต้องขัง แต่ก็มีได้หมายความว่าผู้ต้องขังซึ่งอยู่ระหว่างการพิจารณาคดีอาญาจะต้องถูกจำกัดสิทธิและหน้าที่ตามที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติถึงสิทธิขั้นพื้นฐานไว้

ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงเห็นควรเสนอแนะว่า ในกรณีที่บุคคลใดจะถูกจำกัดสิทธิ หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งไม่ว่ากรณีใด ควรได้รับการตรวจสอบ และพิจารณาพิพากษาโดยคำสั่งของศาล เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่บุคคลนั้น และที่สำคัญประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจะได้รับการคุ้มครองสิทธิในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งจากองค์กรที่มีความน่าเชื่อถือ และให้ความยุติธรรม

3. หากพิจารณาถึงหน่วยงานที่ทำหน้าที่ควบคุมดูแลผู้ต้องขังในเรือนจำซึ่งก็คือ "กรมราชทัณฑ์" นั้น จะเห็นได้ว่าในปัจจุบันมีจำนวนเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์เพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก และสามารถควบคุมผู้ต้องขังได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น การจัดให้เจ้าหน้าที่กรมราชทัณฑ์เป็นผู้ควบคุมการเลือกตั้ง จัดให้มีการเลือกตั้งภายในเรือนจำ โดยอาจมีเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง เข้ามาควบคุมดูแลแค่เพียงสองถึงสามคนในการใช้สิทธิเลือกตั้งของผู้ต้องขัง ย่อมกระทำได้ และเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องขังให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญรวมถึงอาจกำหนดให้ผู้ต้องขังซึ่งอยู่ระหว่างการพิจารณาคดีอาญาได้ลงทะเบียนแสดงความจำนงในการใช้สิทธิเลือกตั้ง เพื่อที่จะตรวจสอบจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้อีกทางหนึ่งด้วย